וממשמש בבגדו. פרש"י להעביר הכינה העוקלתו אבל לא מתעטף אם נפלה עליתו ותרי מילי ניהו. ור"ח פי' דחדא מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקן (מ) אלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף שהרי היא הפסקה אם מתעטף כיון שנפל לגמרי אבל לתקן קמא[א] אלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד באמצע תפלתו ואח"כ מתחיל ממקום שפסק[ב]:

אמר ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי חדא דסבירא דאינו מחזר לראש דאמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא ועוד דסבירא לי מניח ידו על פיו ואם כן הוי ליה לאוי[ג] אלא לדידן דסבירא לך דמייב להפסיק[ד] וכו':

בחבלי השוא. כלומר בחנם מוסכים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין[א] אותו כלל[ה]:

(מ) **פסק.** רבינו חננאל כדב חסדא דאסור לקרות ק"ש אפילו לואה תחת בגדו על בשרו וס"ל כל עלמותי תאמרנה (תהלים לה) [ו]אע"ג דר' חסדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא אזלינן ורב אלפס פסק כרב הונא דאע"ג דאלקאי גמרא מייתי ביומא פרק הממונה (ד' ג.):

ומממשמש בבגדו. [ב]אבל לא היה מתעטף [ג]וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו מיתיבי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר מגהק ומפהק הרי זה מגסי הרוח המתעטש בתפלתו סימן רע לו ויש אומרים (מ) ניכר שהוא מכוער הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא [ד]כאן לאונסו כאן לרצונו אלא מתעטש אמתעטש קשיא מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא [ה]כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא [ו]אבלעא לי בי רב המנונא [ז]ותקילא לי כי כולי תלמודאי המתעטש בתפלתו סימן יפה לו כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה אלא רק ארץ קשיא רק ארץ נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה [ח]היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחוריה דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א"ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א"ל אנא [ט]אגינא דעתאי: [י]המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא [יא]לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה"מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא: רבי אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל [ז]דאמר רב יהודה [יב]כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר [יג]בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' אמר איזיל ואשמע מיניה מילתא [יד]מבית וועדא והדר אפיק אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה [טו]היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה [טז]הרוח וחוזר ומתפלל איבא דאמרי [יז]היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק [א] אמר ליה [יח] [יט]אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי: ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק"ש וי"א על [כ]לבו ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר אמר רב הונא א"ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב"ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה ומי אמר ר' הונא הכי והאמר רב הונא [כא]ת"ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר [כב]רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [כג]בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא [כד]רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א"ל לר' יוחנן [כה]להיכן אהדר [כו]א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא [כז]היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק לא פסק מאי אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר [2]וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם] ר' אסי אמר [לא] [3]הוי מושכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא [4]כי דבר ה' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר [5]ובדבר הזה תאריכו ימים: אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק"ש תניא נמי הכי [כח]היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל

מבליעו באפרקסותו. אבל לא היה מתעטף. אם נפלה עליתו כשהוא מתפלל לא היה עוטלה ומתעטף שלא להפסיק: **על סנטרו.** מנטו"ן בלע"ז שלא תראה פתיחת פיו: **הרי זה מקטני אמנה.** כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש (ד) ומגביה הרבה: **הרי זה מגנאי השקר.** דכתיב ויקראו בקול גדול (מלכים ג יח): **המגהק והמפהק הרי זה מגסי הרוח.** וי"ל ניכר שהוא מכוער גרסינן: **אלא עטוש לעטוש קשיא.** דאין עטוש אלא לאונסו: **למטה.** מפיה בקול: **ותקילא לי כי כולי תלמודאי.** שקולה עלי וחביבה לפי שהיה רגיל להתעטש: **כשם שעושים לו נחת רוח.** שהעטוש נחת רוח לאדם: **כך עושים לו נחת רוח מלמעלה.** מן השמים למלאות שאלתו: **אפשר כדרב יהודה.** להבליע באפרקסותו סודר שבראשו ושני ראשין תלויין בפניו: **פתקיה.** זרקו: **מישמיע מייניה.** לא היה נראה אליו לפי שהיה רבי אצא חפץ לעולם לא"י ורב יהודה הוסר לו לפיכך לא היה נכנס לבית המדרש: **ואשמע מיניה מילתא.** מבחוץ: **מבית וועדא.** מבית המדרש: **ונתעטש.** מלמטה: **עד שיכלה הרוח.** מגופו שנולף מאותו רוח: **וחוזר ומתפלל.** למקום שפסק: **ואומר.** בתוך התפלה דהא מופסקת ועומדת כבר על ידי הרוח לפיכך יכול להפסיק נמי ולומר דבר זה באמצע: **הולך בטליתו על צוארו.** מה שיש מן הטלית ולמעלה מן כתפיו מדביק בצוארו ובישן ערוס קאמר: **לדידי לא סבירא לי.** לא הייתי מזקיקו להפסיק: **בחבלי השוא.** בחבלים שאינם חזקים אלא נוחין להנתק הן מוסכין העון על עצמם: **אף זה.** על ידי דבור בעלמא הוא נענש: **ודבר הוה.** בשביל דבור זה שנהרגתם עליו תתריכון ימים: **היפה טליתו חגורה על מתניו.** לכסותו ממתניו ולמטה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערוס קורא ק"ש: אבל

מסורת הש"ס

(מ) תוס' ד"ה אבל לא היה מתעטף. (ב) תוס' ד"ה אבל לא היה מתעטף. (ג) ס"מ פירוש לי, (ד) מנחות יז.), (ד) שבת מא. מחוכות קי:, (ה) מבית ועדא ומתי ומחיל כל"ל רש"ל, (ו) (כ"ה בכל"ש אבל בטוס"ע מיתא הכיתן), (ז) (נמי"ע). שבת מא.), (ח) שבת מ: קנ. קדושין לב. ע"ג מד: זבחים קב:, (ט) כ"ה לד:, (י) (נמי"ע כב.), (כ) תוספתא פ"ב ה"י, (ל) (שיך לקמן כה.),

תורה אור השלם

1. בְּבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פְּקֻדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבוֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

ירמיהו כז כב

2. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם:

יחזקאל כ כה

3. הוֹי מֹשְׁכֵי הָעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה:

ישעיהו ה יח

4. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ:

במדבר טו לא

5. כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לָרִשְׁתָּהּ:

דברים לב מז

הגהות הב"ח

(א) גמ' המגהק והמפסק וכו' וי"ש מומרים (ניכר שהוא מכוער) תא"מ וי"ב ס"ל (ב) שם ר' אמי אמר מתכא הוי מוסכי: (ד) רש"י ד"ה הרי זה וכו' לחש הם ס"ל ואם"כ מ"ה המגביה הרבה הרי זה מגנאי: (ה) תוס' ד"ה וממשמש וכו' תקן בגדו שלא יפול:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה פסק ר"ח וכו' דאע"ג דר"ח וכו'. עי' בב"מ (דף ל"ג ע"ב):

הגהות הגר"א

[א] גמרא (וממתיל ממקום שפסק) תא"מ (וכ"מ בתוס' ורא"ש ותר"י דל"ג לה):

לעזי רש"י

מנטו"ן [מינטו"ן]. סנטר.

רב ניסים גאון

הזכיר טבעת שהוא תכשיט שבחוץ עם כומז שהוא תכשיט שבפנים ובחר הכי הוזכרה שמעתא דרב ששת והתם היא עיקרה ולא הוזכרה בכאן אלא כדי להקשות ממנה:

עין משפט נר מצוה

פז א טוס"ע אר"ח סי' לז סעיף ג:
פח ב טוס"ע שם סעי' ד:
פט ג נמוק אר"ע שם ס"ל):
ד נמי' פ"ד מהל' תפלה הל' יא טוס"ע) שם סעיף ה:
צ ה טוס"ע אר"ח סי' קנ סעיף ג:
צא ז ד מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה יא סמג עשין יט טור ש"ע אר"ח סימן לז סעיף ב:
צב ח ט מיי' פ"ב שם הלכה ט סמג שם טוס"ע אר"ח סימן קא סעיף ב:
י (מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' יב):
צג כ מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוס"ע אר"ח סי' קנ סעי' ה:
צד ל מיי' שם הל' יב טוס"ע שם סעי' ב:
צה מ מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יז סמג עשין יח טוס"ע אר"ח סימן עד סעיף ה:
צו נ ס"ע י"ד סי' רמו סעיף ה בהגה:
צז ס מיי' שם הלכה ד סמג שם טוס"ע אר"ח סימן פה סעיף ב:
צח ע פ מיי' שם הלכה יד וס"ע הל' יב טוס"ע שם סעי' ו וסי' סה סעי' ו וסי' עח:
צט צ מיי' פ"ג שם הל' ח סמג שם טוס"ע אר"ח סי' עד סעיף ו:

מוסף רש"י

סנטרו. מקום חיבור שני הלחיים יסד (ויקרא יט כז, מכות כא. שבועות ג.), **אבלעא לי.** הטעימני ולמדני (מנחות יז.). **דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל.** ור' יהודה לא סבירא ליה, וירא פן יגזור עליו מלוך (שבת מא. וכעי"ז בכתובות קי:). **לדידי לא סבירא לי.** מה שהפקתה, דאין ליה לר' יוחנן היה קורא ק"ש והגיע לתמוהות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא, ולא סבירא לי נמי דמשום שהה יפסוק לריך לחזור (ר"ה לד:). **לדידך דסבירא לך.** ואתה מולק עלי בשמיעק, דסיון דקא בעית מהו לגומרה מכלל דסבירא לך סרוגין מעכבי קריית, ומבעית לך בכמה הוי סרוגין (שם).

מוסף תוספות

א. אם התחילה טליתו להשמט. מאיר. ב. דלא חשיב הפסק, אלא כאחד מצרכי התפלה הוא, שמזכיר ענין ומרודדו והצטרכו אליו. רבינו יהונתן. ג. כיון דא"צ לפסוק ליכא דחדי, וכל דליכא דחדי אפי' שהה אינו חוזר לראש. רשב"ץ [ע"י מהרש"ל]. ד. דאיכא דחדי, אם שהית חזור לראש. סס. ה. [ד]מוטב שלא יקראהו. מוס' רי"ש שילילוק.

רבינו חננאל

וממשמש בבגדו. פי' בטליתו הפרוסה עליו. **אבל לא היה מתעטף.** פי', וממשמש בבגדו [בהפלתו], ולא נתעטף חדא מילתא הוא, כלומר שתקן בגדו שלא יפול מעל ראשו, אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף, שהיה חושבו הפסקה להתעטף בתפלתו, אבל לתקן טליתו עליו שלא יפול מעליו אין זו הפסקה.

ולא ניח ידו על סנטרו. פי', לא הניח ידו על צדו והן כסליו שנראה כעומד בקלות ראש. **א"ל אנא אגינא דעתא.** הכי הלכתא דכל מאן דאגינא דעתיה זורקו לאחוריו ובלבד שלא יזרקנו באיסטלין. **ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק"ש וי"א על לבו.** והלכתא לבו רואה את הערוה אסור, מדפריך סתמא דגמרא והרי לבו רואה את הערוה. **אמר ליה רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה.** פירוש, מדאמר רב חסדא האלהים אי אמר ר' יוחנן בפומא לא צייתנא ליה, ש"מ דקבלה היתה בידו דאסור, ובא רב הונא להתירו, ולא קבלה רב חסדא. אע"ג דרב חסדא תלמיד לגבי רב הונא ורבי יוחנן, קיי"ל כוותיה דאסור, מדהני אמוראי כולהו מסייני טעמיה דהא תנא דקאי כרב חסדא, ש"מ דהלכתא כוותיה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אכל נפפלה. צריך הוא להרחות את עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד בתימה אבל ק"ש אינו מדבר לפני המלך: **הדרוקן.** חולי המגבה את הכרס: **סילון.** של מי רגלים: **ירקון.** חולי שמשו גלגל"ר: **ידיו בגיי הכפה.** מחיצה יש בינו לבין בית הכסא ופשט ידיו לפנים מן המחיצה: **כל הנשמה.** הפה והחוטם בכלל ההיולו ולא שאר הגויים: **שיש לו עיקר.** שהצואה מונחת שם ומסרחת. ושאין לו עיקר הפחת רוח: **מרחיק ד' אמות.** מן העיקר ואע"פ שהריח בא אליו וכגון שהיא לאחוריו שאינו רואה אותה: **ממקום שפפק הריח.** שהריח בלה שם: **לא נכנס צואת אדם בו.** ואע"פ שאין ריח: **ליט הלכתא כי הא מתניתא.** דלעיל דאסר צואת כלבים וחזירים בשאין בהם עורות: **בזמן שיש בהן עורות.** אצואת כלבים וחזירים קאי: **דאמר רב חסדא.** דכל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו: תהלים לה י

3. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֶׁב מחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ:

ויקרא יג מו

4. כִּי יֵלֶךְ אֶלֹהִיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יֵרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו

5. וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ:

דברים כג יג

6. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֶנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ:

דברים כג יד

גליון הש"ס

גמ' **כאן בקקנים.** ע' כתובות ס"ד ע"ב תוס' ד"ה אימתי: **רש"י** ד"ה **בזמן שיש בו שדרכן לתתן בו.** עי' ברש"י מגומנו ע"ז ע"ל ד"ה מקמן וע"ע: **שם בעבור העורות.** וכן איתא בילקוט ע' פא בפסוק ולא יאכן כלב לשונו. ולא עוד אלא שזהו לעבד עורות מצותאן ולכתוב בהם סת"ם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולא כנגד אצפה כל"ב. [ב] שם (ולא כנגד צואת חזירים) תפ"מ וע"ב בתוספתא ל"ע לה:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. אלא הלכתא כי הא מתניתא דלא אסרה עד שיתן לתוכן עורות. דפכ"פ. **ב.** ואין שם כי אם מעט. תוס' ד"ה שילליון. **ג.** כי אין שם שדרתן. **סס.** ד. מהו פ' של באדומים. **סס.**

רב ניסים גאון

ריח רע שיש לו עיקר. גרסי בני מערבא [בפירקין הלכה ה] אמר רב חסדא) מסוף ריח רע ד' אמות הדא דאיתמר לאחריו אבל לפניו עד מקום שעיניו רואות כהדא ר' בא וחבריה הוו יתבין קמי פונדקייה ברמשא אמרין מהו למימר מילי דאורייה אמרין מכיונון דאילו הוה ביממא הוינן חמין ליה ואסור ברם כדון אסור:

ט) לפנינו הגי' ל"ר אמי.

ליט הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא בו'. פרש"י ליט הלכתא כי הא מתניתא דלעיל דאסרה בזמן שיש בו עורות ואפי' בשאין בהם עורות[א] אבל בצואת אדם לא אייר רבא ובאידך בריתא לא אסור בצואת תרנגולים לא אייר רבא ובאידך בריתא לא אסור בצואת תרנגולים כלל ולא פליג בהא אמתניתא דלעיל ולפי זה יש לאסור בזמן שיש בו עורות[ב] דדוקא בשאין בהם עורות אבל בצואת אדם לא אייר בתרנגולים לא אייר בכלבים בזמן שיש בו עורות[ג] אין חוששין[ד] ובירושלמי[ה] יש דבאדומים בלבד יש לחוש[ו] ולא יליפינן[ז] לפרש[ח] ועוד קאמר מרמיקין מגלגי בהמה ד' אמות כ' שמואל בר' יצחק אומר ובלבד של חמור:

ריח רע שאין לו עיקר. י"מ דבמי כסאות שלנו בעומק אם יש בהן מחיצה מפסקת הויא כמו ריח רע שאין לו עיקר כמו במי כסאות דפרקאי לקמן (ד' כו.): והכי אבל [א]לתפלה עד שיכסה את לבו וא"ר הונא [ב]שכח ונכנס בתפילין לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס"ד אלא כדאמר ר"נ בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון ולפסוק לאלתר וליקום משום דרשב"ג [ג]דתניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון: [ד]אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר [ה]מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש אמר רבא מ"ט דרב הונא דכתיב [1]כל הנשמה תהלל יה ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב [2]כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך: אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר [ו]מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים [ז]ולא [ח]כנגד [א] צואת אשפה שריחה רע ואם [ט]היה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו [י]וכן לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא [כ](בכל הני שמעתתא) אלא כי הא [ל]דתניא [מ]לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם [נ] ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו [ס]אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי ה"מ [ע]בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן [פ]אלא דחבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר [צ]אסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה [ק]דתנן [ר]הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא [ש]וכן באבן המנוגעת ורבא אמר לך התם בקביעותא תליא מילתא דכתיב [3]בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הבא [4]והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא [ת]פי חזיר בצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא [א"]אע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ד אמר רב יהודה [ב]ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא [ג]לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן רמי כתיב [5]ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב [6]ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים [ד]כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ר יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כחרס אסורה והיכי דמי צואה כחרס אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ד הכי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כחרס אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא [פ]הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולטעמיך אימא רישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי [ז]אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא דכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

לקרות קרית שמע כנגדה, ולא דמיא לטמא עובר, דפשטינן הדתם בקביעותא תליא מילתא דכתיב בדד ישב, בעינן ישיבה, אבל [הכא בעינן] והיה מחניך קדוש וליכא. וכן פי חזיר בצואה עוברת דאמי ואפי' בעי[דנא] דלסליק מן נהרא. וספק צואה או מי רגלים קיימא לן כר' יהודה דאמר ספק צואה בבית מותר ובאשאפה אסור, משום דמחזקינן הבית בנקיות והאשפה בצואה, מי רגלים אפי' באשאפה מותר וכל שכן בבית. וכר' יונתן דרמי, כתיב ויתד תהיה לך מחוץ למחנה, וכתיב ויד תהיה לך והיה בשבתך וגו', ומשנינן ויתד תהיה לך בצואה ויד תהיה לך במי רגלים, דלא אסרה תורה אלא כנגד סילון בעת שיוצא מן האמה כמין עמוד בלבד, הא נפיל לארעא שרי, ורבנן גזרו בהן אע"פ שנפסקו מן האמה ונגלו לארץ אין קורין כנגדן, וכי גזרו, בודאן גזרו מי רגלים כל זמן שמטפיחין, אבל בספק מי רגלים לא גזרו. אמר רבא הילכתא צואה אפי' יבישה כחרס אסור לקרות קרית שמע כנגדו, מי רגלים כל זמן שמטפיחין, ולא בעינן נבלעו ואין רשומן ניכר, אלא אפי' רשומן ניכר שרי, ובלבד שלא יהיה בהן לחלוחית, שאם יטפח ידו בהן תתלחלח דמן מי מי רגלים שאלו נתן ידו על דבר אחר יראה בו לחלוחית. (כך) [כד]אסיקנא לא דכולי עלמא כל זמן שמטפיחין הא רשומן ניכר וטופח על מנת להטפיח אסור. וקימא לן כתנא קמא דהא רבא אוקמה הכי לאשמעתיה. **ובצואה יבישה,** פי' ר' יוחנן כל זמן שגוללה ואינה נפרכת. ורבא אמר ליה ר' ירמיה מדיפתי כד תחזה צואה לכנגדו דיל חזי אי קרמו פניה אי לא, אי אפליא, פירי' אפליא נתפלחה ונתבקענה מלשון כמו פלח ובקע בארץ וגו'. צואה כחרש. פירי' שירדה קוה אלטביעה. כל זמן שגוללה, מלשון וגללו את האבן.

ק א [מיי' פ"ד מהלכות תפלה הלכה ז] טוש"ע א"ח סי' ס' עד סעי' ו וסי' ס"ו סעיף ה:

קא ב מיי' פ"ד מהל' תפלין הל' כ סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג סעיף ח:

קב ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה יא טוש"ע א"ח סימן עו סעיף ד:

קג ד מיי' שם הל' יב סמג עשין יח טור שו"ע א"ח סי' עט סעיף ח:

קד ה טוש"ע שם סעיף ח:

קה ו [מיי' שם הלכה ט טוש"ע] שם סעי' כ:

קו ז מיי' פ"ד מהלכות תפלה הלכה ח סמג שם טור שו"ע א"ח סי' ל סעיף כו:

קז ח מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הל' ו סמג שם טור שו"ע א"ח סימן עט סעיף [ח] ד:

קח ט י כ [מיי' שם הל' יד טור שו"ע] שם סעיף ט:

קט ל מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן עו סעיף ג:

קי מ מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל' יג [ופט"ז הל' ג]:

קיא ס מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה יג סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן עו סעיף ג:

ע [מיי' כס"מ פ"ג מהל' ק"ש הל' ג]:

קיב פ צ מיי' שם הל' עו טור וטו"ע שם סעי' ז:

קיג ק מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' פב סעי' ג [וסעיף ב]:

לעזי רש"י

גלגיצ"א [ילונצא"ה]. צהבת. **טייל"א.** קרום.

רבינו חננאל

[דתניא רשב"ג אומר וכו'. ראה להלן סב, ב]. **איתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות** ק"ש. וקימ"ל כר"ח אע"ג דהוא תלמידיה דר"ח, דהא חמיר ממבואות המטונפות דאמר ר"ה א"ר יוחנן מניח ידו על פיו וקורא ק"ש אמר רב חסדא האלהים אי אמרה [לץ] ר' יוחנן בפומיה לא הוה צייתנא ליה. **אתמר ריח רע שיש לו עקר רב הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח.** וקיי"ל אפי' תלמיד בהדי רביה הלכתא כתלמיד אי תניא כוותיה. ואי משום דאמר רבא לית הלכתא כי הא מתני', אמר בהני לחוד בצואת אדם ובצואת כלבים דאשכח תנא דפליג עליה, אבל בשאר מילי איכא למימר האי תנא מודה ליה הלכך הלכתא כוותיה. **בעו מיניה מר' ששת ריח רע שאין לו עקר מהו.** פירוש, כגון אדם ששולה זמורה. **אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי.** פירוש, מחצלאות שיושבים עליהם הנערים ללמוד ומחצלאות שהיו ישנים עליהם. דהני גאנו והני גרסי. פירוש אלו ישנים ואלו קורין, ואי אפשר לישן בלא ריח רע כשיצא ממנו, ואלו היו שולחים זמורה ואחרים בני רב היו עוסקין בדברי תורה. הלכה כר' ששת וכדאמרינן דהני מילי לדברי תורה אבל לא לק"ש, והני מילי דחבריה אבל לדידיה לא. **צואה עוברת.** הילכתא כרבא דאמר אסור

תורה אור השלם

1. כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּ יָהּ: תהלים קנ ו

2. כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגֹּזְלוֹ:

תהלים לה י

3. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ:

ויקרא יג מו

4. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יֵרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו

5. וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ:

דברים כג יג

6. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ:

דברים כג יד

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

והרי לבו רואה את הערוה. פירש ר"י[א] מדפיק גמרא הכי בפשיטות משמע דלבו רואה את הערוה אסור אלא דרבינו שמעיה תלמידו של רש"י פסק כמ"ק דלבו רואה את הערוה מותר[א] ומיהו בסמוך משמע דאסור דלא פליגי הכי אמורמי אלא בעקבו רואה את הערוה אבל בלבו רואה את הערוה כ"ע מודו דאסור: **והלכתא** נוגע עקבו אסור. וטעמא דנזגרינן נוגע עקבו אמא יגע בידיו: **גרף של רעי.** פי' רש"י של חרס בלוע משמע לפירושו אבל כלי אלא בלע כגון זכוכית אפשר לרש"י [א]: **ובלבד שיטיל בהן רביעית מים.** אבל בגרף אפשר דלא[ב] מהני מיס[ב]: ספר

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ב (ופ"ג) מהל' ק"ש הלכה ז סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי' עד סעיף ב: קטו ב מיי' פ"ג שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה: קטז ג מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סי' עו סעיף ח: קיז ד מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע או"ח סי' עה סעיף ה: קיח ה ו מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' עו סעיף ו: קיט ז ח מיי' שם סי' עט טוש"ע שם סעי' ג: קכ ט מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע או"ח סי' עה סעיף ה: קכא י מיי' פ"ג שם הלכה ז טוש"ע או"ח סי' עד סעיף ב (וסימן פו): קכב כ ל מיי' שם פ"ג הלכה י טוש"ע או"ח סי' עו סעיף ח: קכג מ (נ) מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סימן פז סעיף ח: נ [טור שם]: קכד ס ע מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' כד ופ"ו מהל' ס"ת הל' ז סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן מ סעיף ג וסמ"ק רמ סעיף ו [רי"ד סי' רפב ס"מ]:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אבל כו' כבר בטלו. עי' ע"ג דף עב ע"ב תוס'. ד"ה כי אמת: רש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' לא ידעתי כו'. וכן כרש"י שבת מו: ד"ה למ"ד. ת. ד"ה הגיחת. מגן: ד"ה לו זוז. קז: ד"ה הטפוירין. קלח: ד"ה בשלם וד"ה זה הקן. עז:ובן מ: ד"ה דרב אחת. פסחים לד: ד"ה תנא [פ"ש. ד"ה אבל. קנז: כרשב"ם ד"ה נגות. יומא יט. ד"ה שער הלגלח. עב: ד"ה הא ממ"ד: פה. ד"ה ולוי הסדר. סוכה מז: ד"ה שלא הגמרא. מח. ד"ה שיר. נב: ד"ה שבעה. ביצה טו: ד"ה ופירומיה. כה: ד"ה גלף. תענית סוף פ"ב ד"ה שמעיה. מגילה יד. ד"ה נגותה. סוטה לז: ד"ה אלא זה. מנ. ד"ה זוז החכמה. קדושין ג. ד"ה לא זוז. ב"ק ה: ד"ה ולגמ"ל. מז: ד"ה לא מ"ש. קנסדרין יד. ד"ה מומומסון. מח: ד"ה והלא. נ: ד"ה כפת. שבועות לז. ד"ה לא פ"ש. זמים כב. ד"ה והא מגא. נו: ד"ה לבי ימים. מנחות קה: ד"ה שמעינן. חולין [מו: ד"ה עלרן] נ: ד"ה איסטומכא. נב. ד"ה כר ומלי. נה: ד"ה והרי. קט: ד"ה מגלא. קלח. ד"ה תפעה. ערכין י. ד"ה ולא מוסיפין. יא: ד"ה אלא. יב. ד"ה מתפעה. תמורה עו: ד"ה מיגלא. מח: ד"ה נעבד נמי:

רבינו חננאל

והרי לבו רואה את הערוה. ומקשינן אמתניתין וכי מתכסה במים מאי הוה, והרי לבו רואה את הערוה, ופרקינן בעכברין שנו. נמצאת משנתינו כיש אומרים עוכרן ברגליו, הלכך הלכתא כוותיה שאם אינן עכוברין אינו רשאי לקרות, אלא יעבר המים ברגליו, ואינו דומה לבו לעקיבו, אלא לבו רואה את הערוה אסור, אבל עקיבו אסיקנא והלכתא עקיבו נוגע את הערוה אסור לקרות ק"ש, עקיבו רואה מותר. **בעא מר בריה דרבינא צואה דבוקה בסנדלו מאי, תיקו.** אזלינן בה לחומרא דכל תיקו דאיסורא לחומרא. קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב **וערות אביהם לא ראו.** והיינו בערוותו נראית. א"ל **רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי.** וקי"ל דבין בתחלה בין בסוף רביעית מים כרבי זכאי, דרב יוסף דהוא בתראי עבד עובדא כוותיה. **מאן שמעת ליה דאמר כולהי בית כד' אמות דמי רשב"א.** דהיינו רשב"א דפ' עושין פסין דתניא התם כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל היקף שתשמישה לדירה כגון הדיר והסהר והמוקצה וחצר אפילו בת חמשת ובת עשרה כורין מותר. **לפני המטה.** פירוש והוא ראה אותן הרי עמו במקום אחד, ובעינן והיה מחניך קדוש וליכא. אבל אם הם לאחר המטה ואינו ראוה אותם אינן רואים במחנהו ומותר. **שבעה שמונה תשיעה מהו,** א"ל לא תימא, לעולם דמה לשמשה שפחים דברי הכל קורא דהא מכוסין הן, דכל פחות משלשה כלבוד דמי, למעלה מעשרה דברי הכל אסור לקרות כנגדו, דמטה זו רשות אחריתי ובפני עצמה, ונמצא דהוא הם במחנה אחת, והתורה אמרה והיה מחניך קדוש וליכא, משלשה עד עשרה איבעי ולא איפשיט, ובכי האי גונא לחומרא ואסור. **ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר.** קיי"ל כרבא דהוא בתראה. **ובית שיש בו ספר תורה.** או תפילין אסור לשמש מטתו באותו בית עד שיוציאם, ואם אי אפשר לו להוציאם אסור עד שיניחם כלי בתוך כלי שאינו כליין. ואם אי אפשר לו לא זה ולא זה עושה לו מחיצה עשרה שפחים והני מילי דלית ליה בית אחר. **אמר רבא גלימא אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי.** פירוש, באקמטרי שהוא עשוי לצורך הספר והוא כליין והוא גופיה קדוש.

והא בטופח על מנת להטפיח איכא בינייהו: ירד לטבול אם יכול לעלות כו': **לימא תנא סתמא כר' אליעזר דאמר[ג] עד הנץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין[ג] דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה:** ואם לאו יתכסה במים ויקרא: **והרי לבו רואה את הערוה** א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו[א] במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אתמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אביי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הכי רב חיננא בריה דרב איקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר[ג] לא נתנה תורה למלאכי השרת[ד] והלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא[ד] צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה[ד] ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה דצואה בכסוי תליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה[ו] ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי[ה] צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא[ו] וברוק עבה אמר רבא[ז] צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא[ח] צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו[ט] אמר רב יהודה[ט] עכו"ם ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי איריא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתיב בהו[2] אשר בשר חמורים בשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב[3] וערות אביהם לא ראו: ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואזיל אלא ה"ק[י] לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר[יא] כמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר[2] רביעית אמר רב נחמן מחלוקת לבסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר[ל] מחלוקת לכתחלה אבל לבסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: **ת"ר**[יב] **גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היכי קאמר[יג] אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ד' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר[יד] אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי איפוך בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא מאן שמעת ליה דאמר[יד] כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף בעאי מיניה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב[יד] ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייגא מילתא אזל בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אתאי סכנתון לברי דתניא[טו] בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי אמר אביי לא שנו[טז] אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

אמות דמי ליה: אמר רב יוסף בעו מיניה מרב הונא פחות מג' כלבוד דמי. עיקרא דהא מילתא דכל פחות מג' כלבוד דמי שנוי במשנה ובהרבה מקומות וגם בתוספתא ואנו מזכירים מה שנמצא ביידינו במסכת כלאים בפרק קרחת הכרם (משנה ד) שנינו מחיצת הקנים אם אין בין קנה לקנה ג' טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זה כמחיצה ובתוספתא נמי דכוותה ובפרק קמא דירובין (דף פז:) מקיפין ג' חבלים כו' מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו ג' טפחים ובגמרא דהאי פירקא (שם דף פז.) תא שמע ג' מדות במחיצה כו' והיא שנויה בתוספתא כלאים (פרק ד) ובמתני' (סוכה פרק א דף פז.) המשלשל דפנות מלמעלה לדירה כגון הדיר והסהר והמוקצה פסולה משום דנפקא לה מתורת לבוד ואם הדאמרינן הכא עשרה רשותא אחריתי היא איתיה לעיקרא בפירקא קמא דשבת (דף ו.) בבריתא דתנו רבנן ד' רשויות לשבת כר' [וכן בסוכה דף ה ע"ש]:

מסורת הש"ס

בטופח ע"מ להטפיח אילא ביינייהו. ת"ק בעי על מנת להטפיח ור' יוסי מתמיר: **דימא תנא סתמא כר' אליעזר.** והלכה כמותו: **דילמא כותיקין.** קאמרה מתני' עם הנץ החמה אבל לכ"ע עד שלש שעות: **והרי לבו רואה את הערוה.** קס"ד כל אבר שאין דרכו לראות את הערוה [ורואה] אותו בשעה שקורא בתורה קיימן ביה ולא יראה בך ערות דבר[ט]: **לא נתנה תורה למלאכי השרת.** שאין להם ערוה על כרחנו יש לנו ערוה ואין אנו יכולים להאמר מכל זה: [כ] **כל שהוא.** מעט: **ברוק.** רוקק עליה ומכסה אותה ברוק: **בעששית.** לנטירכ"ל בלע"ז כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתייה והיא גרלית: **בכסוי תליא מילתא.** וכסית את נאמרן[ל]: **מיס הרעים.** סרוחים: [מ] **מי המשרה.** שטוירים שם הפשתן והקנבוס והם מסריחים: **ומה מיא רמי ואזיל.** כמה יצליך לתוכם ויבטלם הלא מרוכין הם: **ומי רגלים.** מועטין והם בכלי והוא בא לקרות ק"ש אלא: **לבסוף.** שמי רגלים בכלי וזה נותן לתוכן מיס בהכיא קאמר ר' זכאי רביעית: **אבל לכתחלה.** שקדמו המיס למי רגלים דברי הכל שהוא שבשמעול מי רגלים בכלי לבסוף לאשון ראשון שנופל לתוך המיס מתבטל ואע"פ שהם רבים והולכין [נ] כבר בטלו: **אייתי לי רביעתא.** אפי' בתחלה: **גרף ועביט.** שניהם כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביט: **אסור לקרות ק"ש כנגדו.** הואיל ומיוחדין לך ואע"פ שאין בתוכן כלום: **ומי רגלים עצמן.** בכלי שאינו מיוחד להם: **בין לפני המטה.** שאין המטה מפסקת ביניו לבינם: **בין לאחר המטה.** שהמטה מפסקת ביניהם אסור: **או שיניחם תחת המטה גרסינן.** ולא גרסינן כלי בתוך כלי: **תחת המטה.** כאילו היו טמונים באדמה: **היכי קאמר.** דשב"ג: **בעיין איפשיטא לן.** שאלתנו נתפרשה לה בחלוק שבין לפני המטה ולאחר המטה: **מתנייתא מיהו קשיין.** שהוא לפה שיטתו: **מאן שמעת ליה וכו'.** [ס] לא ידעתי היכן היא: **פשיטא לי.** במניתן תחת המטה ורגליה קליס שאין הימנה ולקרקע שלשה טפחים כלבוד דמי והכי הן כטמונים: **עשרה ודאי.** לא שאלתי ממנו דנראה כאילו אינה תחתיה מאחר שיש הפסק כל כך אין זה כסוי: **עייליה לחופה ולא הוה מסתייגא מילתא.** דנשואין שלא היה יכול לבעול: **סכנתון לברי.** כמעט סכנתם את בני למות בעונש הענוי: **אפילו עשרה מאני.** וכולן כליין כחד מאנא דמי: אקמטרא

[ט] (לעיל ט:), [י] (לעיל דף ט: לקמן כו:), [יא] יומא ל. קידושין מד. [מעילה יד:], [יב] (שבת קנ. ע"ש), [יג] (מיר לח.), [יד] תוספתא פ"ג ה"ח, [טו] (עירובין מב:), [טז] (ע' פירש"י לעיל טו. ד"ה בהכי), [יז] (דברים כט:), [יח] (דברים כט:), [יט] (דיטור זה ודיטור הקדוש) שיך לעיל במשנה כט:),

תורה אור השלם

1. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו
2. וַתַּעֲנֻבָה עַל פִּלַּגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: יחזקאל כג כ
3. וַיִּקַּח שֵׁם וָיֶפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אֲחֹרַנִּית וַיְכַסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֹרַנִּית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: בראשית ט כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' היכי קאמר רשב"ג אחר המטה: (ב) רש"י ד"ה כל שהוא וד"ה כרוק ל"ל אחר ד"ה בכסוי:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' סד"ה גרף נמתק כ' נקודי' הספקק (דד"ה גרף וד"ה גרף בלבד הוא דבר אחד וכ"כ בלפו"י וכ"מ במרדכי ולא כרש"ל):

לעזי רש"י

לנטירנ"א. פנס.

מוסף רש"י

ותיקין. מגשים עניים ומתבננין מלוה (לעיל ט:) לו: המקדימין למצות ומתחזיק לעשות דבר נזמנו ומצאתו (לקמן כז.). עכו"ם ערום. כל שכן ישראל. לממפרש ואזיל (שבת קנ.). **בלבוד.** לשון לבוד כמו מוקף, דבר קלר שהוקיפו עליו והמריכוהו (ערובין ד: וכעי"ז סוכה ד:).

מוסף תוספות

א. דהוי כרבים לגבי יחיד. תוס' ר"י שילאון. ב. דכיון דרגיל בכך מזהרם טפי. רשב"ם. [אור] מפני שהם בית הכסא ואין בטול מים מועיל בהם. מאירי.

רב נסים גאון

לימא תנן סתמא כר' אליעזר דאמר עד הנץ החמה. (דאמר) [עיקר] מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע בפירקא קמא (דף ס) דהא מסכתא: **מאן שמעת** ליה דאמר כל הבית כולו כד' אמות דמי ר' שמעון בן אלעזר. עיקר דבריו של ר' שמעון בן אלעזר בתוספתא דעירובין (פ"ב) ובגמרא בפרק עושין פסין (דף כב.) אמר רבי שמעון בן אלעזר כל אויר שתשמישו לדירה כגון דיר וסהר ומוקצה וחצר אפילו בית ה' כורין אפילו בית י' כורין מותר שמעינן מיהא דר' שמעון היה מתיר לטלטל כל כי האי שיעור' מפני שתשמישו לדירה וכולו כד'

בטופח ע"מ להטפיח אילא ביינייהו. ת"ק בעי על מנת להטפיח ור' יוסי מתמיר: **דימא תנא סתמא כר' אליעזר.** והלכה כמותו: **דילמא כותיקין.** קאמרה מתני' עם הנץ החמה אבל לכ"ע עד שלש שעות: **והרי לבו רואה את הערוה.** קס"ד כל אבר שאין דרכו לראות את הערוה [ורואה] אותו בשעה שקורא בתורה קיימן ביה ולא יראה בך ערות דבר[ט]: **לא נתנה תורה למלאכי השרת.** שאין להם ערוה על כרחנו יש לנו ערוה ואין אנו יכולים להאמר מכל זה: [כ] **כל שהוא.** מעט: **ברוק.** רוקק עליה ומכסה אותה ברוק: **בעששית.** לנטירכ"ל בלע"ז כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתייה והיא גרלית: **בכסוי תליא מילתא.** וכסית את נאמרן[ל]: **מיס הרעים.** סרוחים: [מ] **מי המשרה.** שטוירים שם הפשתן והקנבוס והם מסריחים: **ומה מיא רמי ואזיל.** כמה יצליך לתוכם ויבטלם הלא מרוכין הם: **ומי רגלים.** מועטין והם בכלי והוא בא לקרות ק"ש אלא: **לבסוף.** שמי רגלים בכלי וזה נותן לתוכן מיס בהכיא קאמר ר' זכאי רביעית: **אבל לכתחלה.** שקדמו המיס למי רגלים דברי הכל שהוא שבשמעול מי רגלים בכלי לבסוף לאשון ראשון שנופל לתוך המיס מתבטל ואע"פ שהם רבים והולכין [נ] כבר בטלו: **אייתי לי רביעתא.** אפי' בתחלה: **גרף ועביט.** שניהם כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביט: **אסור לקרות ק"ש כנגדו.** הואיל ומיוחדין לך ואע"פ שאין בתוכן כלום: **ומי רגלים עצמן.** בכלי שאינו מיוחד להם: **בין לפני המטה.** שאין המטה מפסקת ביניו לבינם: **בין לאחר המטה.** שהמטה מפסקת ביניהם אסור: **או שיניחם תחת המטה גרסינן.** ולא גרסינן כלי בתוך כלי: **תחת המטה.** כאילו היו טמונים באדמה: **היכי קאמר.** דשב"ג: **בעיין איפשיטא לן.** שאלתנו נתפרשה לה בחלוק שבין לפני המטה ולאחר המטה: **מתנייתא מיהו קשיין.** שהוא לפה שיטתו: **מאן שמעת ליה וכו'.** [ס] לא ידעתי היכן היא: **פשיטא לי.** במניתן תחת המטה ורגליה קליס שאין הימנה ולקרקע שלשה טפחים כלבוד דמי והכי הן כטמונים: **עשרה ודאי.** לא שאלתי ממנו דנראה כאילו אינה תחתיה מאחר שיש הפסק כל כך אין זה כסוי: **עייליה לחופה ולא הוה מסתייגא מילתא.** דנשואין שלא היה יכול לבעול: **סכנתון לברי.** כמעט סכנתם את בני למות בעונש הענוי: **אפילו עשרה מאני.** וכולן כליין כחד מאנא דמי: אקמטרא

[ט] (לעיל ט:), [י] (לעיל דף ט: לקמן כו:), [יא] יומא ל. קידושין מד. [מעילה יד:], [יב] (שבת קנ. ע"ש), [יג] (מיר לח.), [יד] תוספתא פ"ג ה"ח, [טו] (עירובין מב:), [טז] (ע' פירש"י לעיל טו. ד"ה בהכי), [יז] (דברים כט:), [יח] (דברים כט:), [יט] (דיטור זה ודיטור הקדוש) שיך לעיל במשנה כט:),

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אקמטרא. לרגז של ספרים וכמגילה (דף כו:) קמטרי דספרי וכן מרגם יונתן ובגנזי ברומים (יחזקאל מז) אלמין דזהירין מתמין בקמטרין וכן לאסר על המלתחה (מלכים ב י) לדעל קמטרא: **כלי נחוש כלי דמי.** דהא גלימא לאו כליין הוא: **מחיצה עשרה.** ואם לאו לא ישמש: **לדוכתיה.** במקום מטתו: **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי: **לנגד פיה הכסא.** כרחוק מרבע אמות: **דליה כה לוחה.** שפיטו אותה: **פיה המרחץ.** אסור להרהר בו: **דפרפאי.** בתפילה היו ופיהם ברחוק מן הגומא והוא בשיפוע והרעי מתגלגל ונופל לגומא: **מתני' זב שלאה קרי.** אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה ואין עונילה זו מעכתמו אפ"ה צריך עונילה לדברי תורה כתקנת עזרא משום קרי וכן נדה אם באה להתפלל י"ש: **שפלטה שבכה זרע.** הרי היא כבעל קרי דלאשכחן בסיני אלשה ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט) לפי שבכה זרע מטמא בפליטתו כל אלשה ואלחה מכאן כבר הסריח בגופה ואין לחוש עוד לחוי אלא לזהיע ליהום עוד ולד עוכר הימנה וה"פ נדה שפלטה עתה התשמיש שבשה אטמוא קודם אלאתה: **וכני יהודה פוטר.** קא אלקא דעתך הסתא אומיל וטומאת זיבה קודמת והרי הוא טמא טומאה חמורה ואינו אוסרתו בדברי תורה כדאמרינן בפרקין[ד] הזבים והמוציעים מוחרים תו לא אתיא טומאת קרי דקילא ואקרה ליה: **גמ' לאו בר עונילה הוא.** לדברי תורה ואע"פ שטומאתו חמורה ותו לא אתי קרי ומצריך ליה:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר: עד הערב. עד משכה: **עד פנג המנחה.** בגמרא[ה] מפרש לה: **אין לה קבע.** כל הלילה זמנה. וגבגמרא[ו] מפרש מאי לשון אין לה קבע:

גמ' מלוחה. של קרילת שמע: **לוחיקין.** המקדימין למלות ומחזיקים לעשות דבר בזמנו ומלוחו מקדימים[ז] לאחר הגץ החמה להתפלל וכי תגן במתני' למתאחרים שלא יאחר יותר מחצות שמשם ואילך עבר הזמן: **וכולי עלמא.** שאר המתפללין המתאחרין עד חצות יכולין לאחר ומו לא: **במנחה.** היינו אחר חצות: **אם תימצי לומר.** כלומר אם תשיבני בשאלתי ממה שאמרנו טעה ולא התפלל ערבית וכו': **ויון דעבר יומו בטל קרבנו.** ואינו מקריבו ביום אחר אם זמנו קבוע כגון מוספים[ח] של כל יום ויום:

מדגיל

אקמטרא [א]כבלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי [ב]אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא אמר ליה [ג]לאו אדעתאי: כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [ד]לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו [ה]וכן לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הכא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [ו]רב יוסף בר חנינא [ז]בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בחדתי [ח]והא מיבעי ליה לרבינא [ט]הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל בנגדו לא אמר רבא [י]הני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [י]**זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע** והמשמשת שראתה נדה [יא]צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [יב]עד ד' שעות תפלת [יג]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [יד]ושל מוספים כל היום [טו](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה [טז]עם הגץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין [יז]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הגץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [יח]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [יט]שחרית מתפלל במנחה שתים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך [כ]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [כא]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [כב]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [כג]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [כד]מעות [כה]לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות [כו]מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של שחרית וק"ש של ערבית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [כז]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ולא קתני טעה ש"מ:

ספר תורה עושה לו מחיצה. ולוקא ספר תורה וגם בחומשיס[א] יש להחמיר כמו בספר תורה אבל בשאר ספרים דיין בכסוי בעלמא: הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. ומ"מ אמאי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דזמן מוספין הוא כל היום שלילו משמרים שהיי קרבנות יכול להקריב מיד אחר הממיד מ"מ גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הבקר מה שאין כן במנחה (ב) אלא משם שעות ומחלה וכסי נמי בפ"ק דע"ג (ד' ד:) לא ליגלי איניש לגלותא דמוספין בתלת שעי קמייתא בריש שתא ביחיד כו' אלמא בשאר ימות השנה יכול להתפלל ולהני מקדיס תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה בכל יום אע"פ שתפלת מוספין קודמת: **טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים.** ומ"מ והאמר רב לקמן (ד' מ:) תפלת ערבית רשות ומ"ל כותיה בתיקורי ועוד קשה דאמר לקמן (ד' נ:) טעה ולא התפלל יעלה ויבוא בלילה אין מחזיריס אותו משום דאין מקדשין את החדש בלילה ומה ליה אלי טעמא תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית רשות היינו לגבי מצוה אחרת והיא עובדא[ב] דלא אמרינן תדחה תפלת ערבית מפניה[ב] אבל לחתם אין לו לבטלה[ג] ומיהו אם איחר עד המנחה נראה דעבר זמנו בטל קרבנו כיון שהחה כל כך ולאחר ב' תפלות לא מצינו שתיקנו חכמים לחזור ולהתפלל אם שכח[ד] ואפילו תפלה אחת אם בטל במזיד לא יוכל לתקן ובסמוך קרי ליה מעוות לא יוכל לתקון:

איבעיא להו **טעה ולא התפלל תפלת מנחה כו'.** לא בעי אם טעה ולא התפלל תפלת מוסף דהא ודאי אינו מתפלל בערבית דהילך יקרא אם הקרבנות ובכר עבר זמן מוסף וגם לא מיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ושלמה פריס שפתינו ובזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות דרחמי נינהו ולומי שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כאן עבר זמנו בתפלה אחת: טעה

מסורת הש"ס

(א) [שבת לה. ע"ש בפירש"י ערוכין נט: ביצה כב. קידושין לג. פפ: מקוואות פ: עבודה"ז ה: מנחות לה: חולין ו:], (ב) שבת י. [ופסס לאתא ר' יוסף], (ג) [נדרים ז. שבת י.], ד) לעיל דף כא:, ה) [ע' תוס' פסחים קז. ד"ה קמוך וכו' שני טעמים שנקרא תפלת המנחה], ו) [ע' תוס' לקמן כח. ד"ה ובלן], ז) ר"ח ל"ג, ח) לעיל דף ט: וקף כה:, ט) תענית דף ט:, י) [לעיל כב.], כ) [ע"כן], ל) [לקמן מ:], מ) תמידין, נ) [ע"ש תוס' יומא מז: ד"ה ולאתמר ותוס' תענית ט: ד"ה אז],

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: בראשית א ה
2. מַעֲוָת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֲסָרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת: קהלת א טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לוחיקין וכו' מקדימין להתפלל לאחר הגץ החמה וכי תנן: (ב) תוס' ד"ה תפלת וכו' משא"כ במנחה דאינה אלא משש:

מוסף רש"י

לאו אדעתאי. לא שימי זכור, ולשומי פיכמו לא פכיכא לי (שבת צה.) אי: שוגג הייתי (מנחות לה:). **הדרן עלך מי שמתו ותיקין.** אנשים עניים ומתבנין מלוה (לעיל מז:). **שנמנו חבריו לדבר מצוה.** שאמרו לו בא עמנו ונא הלך, ונמצא שחבר עלמנו מאותו מנין, לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו את המצוה (תגיגה מז:).

מוסף תוספות

א. שלנו, שאין עשיריין בבליון. תוס' ר"ש שילילמון. ב. או שרא המיניה דפ"ק דשבת [מ:] דלא מטרחינן ליה, וכן עלה על מטתו דירושלמי דאין מטריחין אותו שירד. תוס' יומא מז: ד"ה והאמר. ג. הדע, כיון דיעקב אבינו תיקנה לא תיקנה לבטלה, ועוד כיון דכנגד אברים ופדרים היא שמעלין ומקטירין כל הלילה, נהי דלא מעכבי כפרה מ"מ מצוה להקטיר, תפלת ערבית נמי מצוה. סס. ד. [וכן] טעה ולא התפלל שחרית אינו מתפלל ערבית שתים, וכן טעה מנחה לא יתפלל בשחרית שתים. רסב"ם.

רבינו חננאל

כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות. ואסיקנא הא דתנן שצריך להרחיק ממי המשרה וממים הרעים ד' אמות, ה"מ לאחוריו אבל לפניו מלא עיניו, וכן בצואה בק"ש וכן בתפלה. כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא. פי', דבית הכסא חדש שאין בו צואה מתפלל אדם כנגדו במקום שהזמינו לבית הכסא, אבל להכנס בתוכו להתפלל אסור. הני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמי. פי', בורות חפורים בקרקע הם, ופיהם סתום כמין קמוט הרודד שהצואה מתגלגלת בתוך, אלו ודאי כסתומות חשובות דאין הצואה נראית בתוכם. מתני': זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע שהן יושבין בטומאה חמורה ואירע טומאה קלה, והמשמשת שראתה נדה יושבת בטומאה קלה צריכין טבילה ור' יהודה פוטר. וכן תני ר' חייא בעל קרי שראה ז[ב]ב צריך טבילה ור' יהודה פוטר. וקי"ל כרבנן דמצערכי טבילה בטומאה קלה, ואע"ג דטומאה חמורה השתא אינו עולה לטהרה, אפי' הכי מצוה קעבד, ש"מ דהאידנא

אע"ג דאנן בארץ טמאה ואין לנו טהרה לגמרי, צריכין אנו טבילה מכל טומאה דמצוה היא. **סליק פ"נ לפ"ש תפלת** השחר עד חצות וכו'. משמתנו זו תנא קמא ור' יהודה תרוייהו סבירא להו תפלות כנגד תמידים תקנום, דתנינן בהדיא כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חז"ל זמן לתפלה. מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות, ר' יהודה אומר עד ד' שעות, ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב עד הערב, ור' יהודה אומר עד פלג המנחה. וכמה הוא פלג המנחה י"א שעות חסר רביע. תפלת הערב אין לה קבע. ורבי אלעזר ברבי יוסי אומר עם נעילת שערים. א"ר אלעזר ב"ר יוסי אבא היה מתפלל אותה עם נעילת שערים. תפלת המוספים כל היום. פי' פלג מנחה דקאמר ר' יהודה, מה שנשאר מתשע שעות ומחצה עד סוף היום, והוא שתי שעות ומחצה, כשתחלק שתי שעות ומחצה לשני חלקים יבא בכל חלק שעה ורביע, כשתוסיף שעה ורביע על תשע שעות ומחצה שהן זמן קריבת התמיד כדתנן וקרב בתשע ומחצה, הוא סוף פלג ראשון. וקי"ל עד ועד בכלל. שמעינן מינה דרבנן סברי כל היום כשר

עין משפט נר מצוה

קבה א [טוס"ע מו"ס סי' מ סעי' ב וסי' כמ סעי' ו ויו"ד סי' ריפב סעי' מז]:
ב מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה ז טוס"ע מו"ס סימן רמ סעיף ו [ויו"ד סי' סז]:
קבו ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' מ' טוס"ע מו"ס סי' עט סעיף ח:
ד [מיי' פ"ד מהל' תפלה הל' מ טוס"ע מו"ס סי' ל סעי' כז]:
קבז ה מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה כ' סמג עשין יח טוס"ע מו"ס סימן פב סעיף ח:
קבח ו מיי' שם הלכה ג טוס"ע שם סעיף כ:
קבט ז טוס"ע שם סעיף ד:
קל ח מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה מ ופ"ד מהל' תפלה הל' ה [סמג עשין יח טור מו"ס סי' סח]:
א ט י מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ח סמג עשין יט טוס"ע מו"ס סי' פט סעיף ח:
ב כ מיי' שם הלכה יט סמג שם טוס"ע מו"ס סי' קח סעיף כ:
ג ל מיי' שם טוס"ע שם סעיף ח:
ד מ מיי' שם הל' ח טוס"ע מו"ס סי' פט סעיף ט [מיי' פ"ח מהל' תמידין הלכה כז]:
ה ס מיי' שם הל' ט טוס"ע מו"ס סי' קח סעיף ג ומימן הלכה סעיף כ:
ו ע פ מיי' שם הל' ח טוס"ע שם סי' קח סעיף ז:

רבינו חננאל (המשך)

להקרבת תמידין, של שחר עד חצות, ושל בין הערבים עד הערב. ור' יהודה סבר אין הקרבת תמידין כשר אלא שמונה שעות ועוד ביום. תמיד של שחר היה נשחט משיאור המזרח, ומצאנו שהיו שוחטין אותו ומנקרים אותו ומולילכין האברים ומולחין אותן, ועדיין לא היה הגץ החמה, דתנן הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה ומלחום וירדו ובאו ולשכה הגזית לקרות את שמע. ותנן הילוי אמו עשתה נברשת של זהב, תאנא בשחמה זורחת יוצאין ממנה ניצוצות וידיעין שהגיע זמן ק"ש. ומקשינן ורמינהו הקורא את שמע עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יצא ידי חובתו מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין. ופריק אביי נברשת זו עשויה לידע שאר עמא דבירושלים זולתי אנשי משמר. נחברר שהיה נשחט תמיד של שחר קודם הגץ החמה, והיה מעת זריחת השמש עד סוף ד' שעות כשר להקריבו, שהם ד' שעות ועוד משעת שחיטתו עד זמן הקרבתו. וזה טעם ר' יהודה. ופסק רב כהנא הלכה כר' יהודה. וסבר ר' יהודה כשם שאין לתמיד של שחר הכשר ביום להקרבתו מעת שחיטתו, אלא עד ד' שעות ועוד, כך לתמיד של בין הערבים אין לו מעת שחיטתו, והוא מכי יגטו צללי ערב כשר להקרבתו אלא ד' שעות ועוד ביום, כשיעור תורת תמיד של שחר, מחצי שביעית שהיא כשרה לשחיטתו. כדתנן חל ערבי פסחים להיות בערב שבת נשחט בשש שעות ומחצה, נמצא מחצי שעה שביעית שהוא כשרה לשחיטתו עד ד' שעות ועוד, שהוא זמן הקרבתו, י"א שעות חסר רביע ביום. וזה חשבונם, חצי שעה שביעית ושמינית ותשיעית ועשירית וחצי שעה מי"א, הרי ד' שעות שלמות, הוסף רביע שעה כנגד שעה משהאיר המזרח עד הגץ החמה שהוא יותר מד' שעות בתמיד של שחר. ונמצאו חכמים ור' יהודה חולוקים בזה הדרך, רבנן דייקי שנים ליום עולה תמיד, מלמד שכל היום כשר

לתמידים, הילכך מחלקים לשני התמידים היום כולו, עד חצות לתמיד של שחרית, ומחצות ועד הערב לתמיד של בין הערבים, והתפלה כנגד התמידין. ור' יהודה הוה דייק האי קרא אם הכבש אחר תעשה בבקר, ופסיק לה מן התורה דיעד ארבע שעות הוא בקר, כמו שהוא לענין המן, וסבר הכשר התמיד עד ארבע שעות ביום מעת הגץ החמה עד סוף הקרבתו, ומאחר כן אסור שכבר עבר הבקר, נמצא הכשר תמיד של שחר מעת שחיטתו עד סוף הקרבתו ד' שעות ועוד. ומצאנו מצות תמיד של בין הערבים מכי יגטו צללי ערב, והוא מכי מט חצי שעה שביעית ביום, וסבר ר' יהודה דהתורה אמרה שנים ליום עולה תמיד, כמצות תמיד של שחר ד' שעות ועוד, כך מצות תמיד של בין הערבים ד' שעות ועוד ביום, ומאחר כן אסור. וזה שכתב שנים ליום עולה תמיד, למעט הקרבתו בערב. הילכך כיון דלגבי תמיד הוכשר עד י"א שעה חסר רביע שהוא משעת שחיטתו עד סוף הכשר הקרבתו כמו שפירשנו למעלה, ומי"א שעות חסר רביע אסור שכבר עבר זמנו וכלילה חשיב, גם תפלת המנחה מצותה כמצות התמיד, ומעת שעבר זמן התמיד והוא עבר יומא בטל קרבנו, גם תפלת המנחה כיוצא בו. ור' יהודה והרבה מן החכמים שהיו מתפללין תפלת המנחה בעונתה בין מנחה גדולה ובין מנחה קטנה, ומי"א שעות חסר רביע היו

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות